

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 22.

У Н О В О М С А Д У 30. М А Ј А 1885.

ГОД. I.

ОПЕТ ТО, АЛИ МАЛО ДРУЖИЈЕ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

П И Ш Е П О П П А Н Т А П О П О В И Ћ.

(Свршетак.)

о да продужим даље о Дафини.

— Кад смо побегли из Ц. Б. — приповеда ми Дафина — дошли смо овамо.

Ту нас нико не познаје. Брат ме је тражио па се и мануо. Има томе скоро годину дана, како смо овде.

— Па како те ја не познајем, кад сте толико ту, зар ја нисам светио водицу вама, и како да се нисте и сами пријавили? Когод дуже од шест недеља остане у којој парохији с намером, да одатле даље не иде, треба да га свештеник упише у домовни протокол за парохијана.

— Ми још нисмо били свечари, ми смо свечари о Видову дне а лане смо баш после тога дне овамо дошли, а што се нисмо вама пријавили, ја не знам. Имам ја и свекрву, она је старија, она треба да зна, шта је нужно.

— Али ја се опет сећам на твоје презиме. Није давно, сећам се, да сам негде твоје име још с неким уписао.

— Јесте, кад сте пре два месеца крстили ову нашу Савету. Дакле ево и овде Савете као у слици П. Адамовог!

— Па што си сад дошла, што си тако уплакана, да те није момак злоставио?

— Није, он ме не псује и не туче, али ја не могу с њиме више живети. Годину дана нисам ишла никуд а сад сам пре недељу дана ишла брату — камо среће да нисам ни отишла од њега! — ишла сам па сам тамо само плакала и плакала. У брата свачега а у нас ни чеснице на божић. Не могу с њиме живети више, не могу, оче; нек он, господине молим. даде, што је моје па свако себи. Ја не тражим ништа његово но само, што сам ја донела. Он ми до данас није купио ни једне мараме, што кошта пет новчића. Не могу с њиме више живети па не могу.

— А зар те није жао оставити момка, за кога си одбегла? Да га ниси волела, не би за цело одбегла за њега.

— Јесам онда, али сад је друго.

— Па ти си знала, да је он сиромах.

— Чула сам за то, али ја нисам знала, шта је то сиромах. Сад тек знам, шта је сиротиња. Ја му нисам крива, што он ништа нема. Он нек живи, како зна; али ја се не морам због њега патити.

— Е моја драга, где је љубави, ту нема патње.

— Има, оче; ја га волим, али ми је тешко живети с њим.

Чисто јој читам из очију ону реч ужасне дезилузије: Лепи смо и ја и ти; али шта ћемо јести?

— Већма осећаш терет него љубав, зато је то, а то не треба, знаш како се пева: „није благо ни сребро ни злато, већ је благо, што је срцу драго“, па знаш и ону другу: „волим с младим у гори зеленој нег са старим у царевих дворих“.

— Али и онај је други млад.

— Који?

— Та момак, што сам луда била па га оставила, није се још оженио, он се може венчати а овај не може.

— Моћиће се и овај венчати кроз које време, а ако је баш само то, има и томе лека. Ја ћу му наћи дозволу, поклонићу му то, што за њу платим, није ми првина. Хоћеш ли онда остати код њега, кад се венчаш, јер шта те вреди венчавати, ако нећеш с њиме живети.

— Па он и кад се венча, остаје сиромах као и пре а онај други је бар газда.

— То реци, а не што се онај може а овај не може венчати. Па што ниси одмах пошла за њега?

— Није леп, па га нисам волела.

— Па није онај ни сад лепши а није овај ни сад ружнији, сама си га мало час хвалила, како је здрав па стасит па како су му лепе очи.

— Шта имам од његових очију!

Зар тако брзо прецвета цвет, зар тако брзо опаде лишће и остадоше само бодље на дрвету ружином?

О појезију, како си кратковека!

— Па ако ти њега можеш да прегореш, ако теби не треба тај муж, треба детету отац. Шта ћеш с дететом, реци ми, молим те? Погледај га, зар већ тако слабо и нејако да остане без оца, па без божије воље; какво ти је то срце; али ако срца немаш, каква ти је памет? Та тај други неће узети туђе дете, а ако га и узме, тешко и детету и теби, та он му никад отац не може бити а очух му није. Очух је најмрскије име, али то је горе од очуха. Ко је још носио коби, да рани голупче! Да није детета, онда се раскидајте; али де би ви раскидали анђелче божије! Та знаш ли, да ту свезу у детету вашем, док је год оно у животу, никад раскинути не можете, па и гроб његов заједно вас веже; у томе детету вас сте двоје уједињени, то је оно, што апостол каже: и биће двоје тело једно, тако од двога једно тело, једна душа постаје. Бог вас је дакле везао, та је веза јача него све мараме при венчању, а што је Бог везао, човек нек благосиља а не да раскида. Ниси, истина, по закону нашем венчана; ја немам права да те гоним, да живиш с њим, али те могу световати: знај дакле, да ћеш код тог другога увек имати прекора због Филипа, пресешће ти сваки залагај, дотешчаће ти свила и кадифа.

— Како буде — рече она и слеже рамени

Одвращао сам је мало час разлосима појезије, сад потегох разлоге филозофије; али код таког света, као што је појезија кратковека, тако је филозофија краткорука. Са речма не можеш се дотаћи ни срца ни разума њена. Крава кад види бољу папу, само је са хајкачом можеш натраг вратити.

У том дође и Филип. Понових све пред њиме; али не помаже. Што зауми, не одуми.

— Добро, а чије ће бити дете? питам ја.

— Ето, на част му, вели мати, па пружа руком на Филипа а окренула се од њега.

— На част теби, враћа јој отац детињ.

— Станите, сад ћу ја пресудити, рекох им ја.

Сетих се маневра, што је једном свештенику у такој прилици изашао врло лепо за руком, а то је овако било.

Дођу муж и жена попи, да се раставе. Има-

ли су само једно дете, па, као овде, исто једно другом намећу.

Попа се домисли нечем па ће им рећи:

— Треба по правди да се разделите, да буде мира, а по правди не можете се сада разделити, јер имате само једно дете а вас је двоје. Није право, да отац добије дете, а мати да га нема, а није право, да мати добије дете а отац да га нема, него да откуд имате двоје деце па једном једно, другом друго и мир до Бога. Овако дете се не може пресећи по поле, а и кад би се могло, ко би га пресекао акуратно. Нико не би смео. Било би исто као што је било са оним талијанским Чивутом, коме је продао неки великаш једну фунту меса свог, па кад је Чивут судом тражио свој пазар, а судија му је дао нож у руке па рекао: Ти си купио фунту меса, ни више ни мање сад сеци, али ако одсечеш више или мање од фунте, онда си убица а за убиство се веша, и Чивут није смео да сече месо па му пропадоше новци.

Причекајте дакле, вели им попа, још које време, стегните срце своје, па се сложите ма силом, па кад вам се још једно дете нађе, ви се онда лепо као честита браћа (а неваљали муж и жена, то је само у себи помислио) поделите. Парничари пристану на то.

Прође од то доба година дана и попа сретне човека па га пита:

— Шта је, хоће ли бити деобе?

— Сад опет нема ништа од тога, оче, родила је близанце.

После две године пита опет попа а муж одговара:

— Јесте, родило нам се још једно, али је друго умрло, није опет с паром.

И тако се то двоје и не раставише. Да је после и било с паром, опет се не би били растали. Са сваким дететом све су јаче једно за друго везивани. Ретки су заиста случајеви, да жена с децом оставља мужа. За мојих девет година поповања само је једна оставила мужа са седморо деце и отишла у битанге али то није била жена, то није био скот, то је горе од скота.

Љубав према деци и време дотерају све у ред.

На ту љубав апеловао сам и ја; али сам вапио у пустињи. Младе младе срце, па већ тако празно!

Кад то није помогло, покушао сам као тај попа горе са мајсторијом по његовом рецепту, а уздао сам се у безазлену простоту млада света; али нема ти ту, брате, ни трага безазлености.

— Немојте се делити, кажем им ја, сада

кад имате једно дете, него кад узимате двоје, па сваком своје.

Ја им говорим и савијам одасвуд, а они се смеше, као да веле: провидимо те, попо; на таку удицу не вата се ова риба.

Тако млади па тако препредени!

— Шта ће нам још, не треба нам ни ово, разлаже ми мати.

— И није за тебе, вели јој муж.

— Није ни за тебе, немаш ни ти шта да једеш а камо ли њега да раниш.

— Маните се сад препирке, него дед да видим, које ћете од добре воље узети дете.

— Ко га је родио, нек га и рани.

— Нисам га ја од оца донела него у твојој кући добила. Није само моје него и твоје.

— Ко зна, мудрује дрвени филозоф.

Ја нећу, нећу ни ја! На га теби, узми га ти! Мени не треба, не треба ни мени — у тој препирци баци млада на мој диван дете, а момак притрча, звизну је преко очију, зграби је па је фури као трску какву кроз отворена врата на поље, истрча и сам за њом и обоје одоше свако себи у плачу и псовци.

И кад је ускочила за Филипа и онда је одлетио с њоме, и сад је одлетио. Какав почетак а какав свршетак у летењу!

Ето ти, попо, још једно, ако ти је мало твојих петоро. Сирото дете. Та њима шта било било, али тешко детету! То неће ногом поћи, то ће гладно у небо одлетити. Од такве се деце рекрутира највише ађела божијих.

— Та станите, вичем ја за њима, што га мени остављате? Нисам га ја родио; али се они не враћају.

Нашао се у мене нешто сулуд слуга. Сви у селу знају, да је такав а баш је из компилука оног, где под киријом седе Филип и Дафина; могло се дакле веровати, да ће учинити сваку будалаштину и ја да бих поплашио матер или оца, викнем на слугу, још док они из моје авлије нису изашли били:

— Јоцо, на ово дете, па га баци у бунар, кад тим зверовима не треба.

— Одмах ћу, господине, дере се Јоца и трчи мени, да узме дете; али камен кад се баци, натраг не враћа се сам. Камење је то, нису то људи. Ни отац ни мати не маре за претњу. Морадох по томе по полицији дете им послати. Чујем, да је иза села тај дан чекао Дафину онај газдачки син и однео је са собом, Филип је сутра дан довео другу, а дете?!

Шта би ту Соломон радио? Еј, попо, попо,

да ти је памет свих мудраца, што их има и што су били на свету, а не само Соломонова, па ти опет не би хаснила, с киме често посла имаш.

Шта ту да почнеш?

Зар ту није да полуди ако не човек, а оно поп.

Еј појезијо сеоска, зар тако брзо и тако гадно свршаваш?!

Такав ми је свршетак љубави сеоске увек пред очима и за то не могах да се наситим сласти, што је уживах у читању приповетке П. Адамова.

Приповетка је његова заиста верна слика из живота; али слика недовршена и он је имао сасвим право, што јој је крај сакрио, јер би иначе била ужасна, ужасна као ова моја, што је мало час до краја испричах. Нема веће несреће за човека од дезилузије. За то и јесте тај Адамовљев одломак савршено леп, целина би покварила цео утисак. Адамов је дакле вештачки написао Јола. Показао је, да је прави мајстор. Он је прозу венчао с појезијом и обоје их, да се у дужем животу како год не заваде, одмах у медљаним данма сахранио, и са тим трагичним моментима највеће саучешће читаочево изазвао. Јоле и Савета осташе идеали. Из обичног живота извадио је дакле Адамов само појезију и за то му је слика тако светла, тако узвишено лепа. У наше материјалистично доба то је прави нектар за осетљиво срце човечије.

Ја са искреном радошћу поздрављам тога новајлију преповедача; јер мени је бар име то непознато у литератури. То је популарно приповедање. То није простачко дедачење, што се обично за популаран жанр држи, то је право народно приповедање.

У први мах не могах веровати, да је то новајлија. Мишљах, да то какав стари Рус пише. Учини ми се, да је то козачка приповетка. Држах, да су Јоле и Савета деца Украјине малоруске али видим, да је Јоле Србин а Савета Српкиња. И не треба се сличности чудити. Јоле је козак аустријски, и он и Савета чеда су крваве Крајине, та у Србина што је чисто српско, то је крајишничко, и ако није Адамов имао пред очима слику из Крајине, он је исту насликао. Та слика, то је приповетка са села али за вароши, за палате. То није приповетка, то је песма с најлепшом аријом и то не обична песма једнога човека, то је песма народна; тако снажне, тако живе слике само се у народној песми налазе. Сцена код дуда на рогљу а особито онај моменат, када Јолова љубав избија као чеп на бурету, у коме најјаче вино ври, није слика, то је нешто друго, то је прави живот. Како сео-

ски момак исказује љубав своју, то тешко да је од Срба досад ко боље написао.

Како здрав леп момак погледи своје лане, па подскочи па цикне па је стисне око паса, заошине је око себе, пусти је, оде корак два даље од ње па је мери, па онда опет скочи до ње па је стисне па опет окрене па најпосле зграби капу с главе па је завитла у вис и онда још руком одмане као да јој каже: иди с Богом, не требаш ми више; ништа ми не треба више, ни капа ни чизма, ни долама, само кад је она моја.

Тако се само може описати екстаза у љубави здрава једра момка сеоског.

То је љубавна изјава

Ту нема уздисања, ту нема превртања очима, ту нема облигатног падања на колена. Живо, снажно, као што је и јак момак сеоски, изјављује се љубав његова.

Ту се не гуче, не оче, не сузи — ту пуца, и грми — момачки — јуначки.

Кад мислиш, сад ће је раскинути, сад ће је удавити, онда је најлепше воли. Таквом се љубавнику може веровати, да би од миља појео своју цуру. Зар ју је једаред загризао тако, да је крв лопила! Ауербахова „Тонела са угриженим образом“ то је тек смиље и ковиље. Колико је Србин жешће крви од Швабе, толико му је и изјава љубави жешћа.

Па како Адамов описује прилику, кад Јоле и Савета једно другом веру дају. Сасвим тако, као што бива. Ту се не куне ни очима ни срећом, ту се не призивају сви свети, ту се не покреће небо и земља.

— „Савета! Хоћемо ли увек тако заједно жети“ — пита Јоле, кад је хтео да дозна мисли ли му Савета љуба бити.

— Да Бог да, одговара она. Заиста мудра и хришћанска реч.

— Али ја морам на јесен под пушку, па три године . . . ?

— И то није вечност!

То је све; али то је доста. И ја што више читам ту приповетку, све се јаче питам, да ли је Адамов Србин. За чудо и презиме му је по руском кроју. Али ето Дафина Адамова из Ц. Б. та Савета, која не чека, не на вечност, него ни да прођу три године солдачине Јолове већ две, одриче се и удаје за Теју, Српкиња је из Баната па зашто и П. Адамов не би Србин био? Али опет, да ли је то оригинал српски или посрбљена руска слика? Но ако није оригинал, онда је копија јамачно боља од оригинала.

Тај не пише, тај говори, тај П. Адамов. Како ли дивно слика зору у пољу. Чисто бих, Боже мс прости, да рекнем, да то пише отац „ловчевих записника“ покојни Тургењев. Тако је то све красно удешено, хармонично, све на свом месту. И реч и слог и слика и штафажа. Адамов је заиста показао, да је ваљан и филолог и психолог и сликар, права песничка душа, која скроз познаје живот на селу, но слика само појетичку страну његову. Мени јамачно оставља прозу сеоску.

Здраво, брате П. Адамове; и ја коња за трку имадем, али је мој већ оронио. Напред дакле ти на младоме ждралу твоме!

ИЗ ПЕТРАРКИНИЈЕХ СОНЕТА.

1.

Ује ли се нујно поп'јевање тица,
Ил зеленог лишћа тихо шапутање
Љетни'м повјетарцем, ил мукло мрмљање
Бистрога таласа с цвјетни'х обалица;

Куд идем, ће сједим оборена лица
Гледам, слушам, схваћам моје миловање
Као вазда живо, ће ми уздисање
Сријета сагласјем најслађијех жица.

Ах, не велим тако прије твога доба, —
Љупко ми говори: што лијеш ријеке
Суза? Нека ти већ тамне очи сину.

Што ћеш ме плакати, кад ме иза гроба
Вјечност дочекала; кад ми очи, теке
Зађоше, у вјечну стигоше милину!

2.

Зефир се поврће и рајско вријеме,
Цвијећа и трава мила породица,
Плакање славуља, цикут ластавица,
Прољеће раскошно, дивоте големе.

Небо с' ведри, смију с' ливаде нијеме,
Цијела природа весела је лица,
Љубављу одише небо и земљица —
Опет жарко љуби све живинско племе.

А мени се врћу све тежи уздаси,
Које ми извлачи срцу из дубина
Она, те му кључе на небо однесе.

Узор-љепотица дражесни украси,
Цјевање тичица, ћетање рудина,
Негдашње милине св'јет ми већ не ресе.

3.

Онај славуљ, који тако њежно жали
Своју ђену или љубовцу млађану,
Сладошћу испуња сву ми родну страну —
Умилни му гласи тугом задрхтали;

Сву ноћ пратећи ме нијесу престали,
К'о да ми спомињу срећу укопану;
Моји златни часи задаше ми рану,
Јер, да мру богиње, нијесу вјеровали.

О како је лако вјеру преварити!
Да с' у црну земљу претворе ми она
Два ока лијепа од сунца сјајнија!

Сада видим, да мој удес грозовити
Хоће, да ме тако научи смиона,
Да ништа не може трајати што прија.

4.

Је л' ово гњезданце, мој финикс у коме
Златно и пурпуно перје стече своје,
Коме испод крила сташе срце моје,
Тер ми сада шиље уздисаје треме?

О први узроче злу мом слађаноме,
Ће лијепо лице, ће свјетило, које
Горећи, у срећи мене снажило је?
На земљи ти ље већ нема пара, бо'ме.

Овђе си ме сама јадна оставила,
Да пун туге свећ' и страхопоштовања
Полазим мјестанце, што си осветила.

Ноћ је сада трајна изнад милог стања,
Окле разви крила к небу и ће с' била
Вична. да те буду радосна свиђања.

5.

Тужне пјесме ајте к студеном камену,
Који благо моје у земљи сакрива,
Ту зовите, ко се с небеса одзива
И ако је т'јело у гробном плијену.

Реците јој, да ми у свакоме трену.
На ужасном мору жиће теже бива;
Ал' споменке купећ рука ми брижљива
Све корак по корак тражим стопу њену.

О њој самој живој и мртвој зборећи,
На мртвој, бесмртној правије ћу рећи,
Да је свијет позна па да ми је љуби.

Нека пази, е ћу и ја брзо проћи,
Нека ме дочека, па ће нема ноћи
Нек' ме собом узме, да ме не изгуби.

6.

Ако часна љубав може стећ' награде,
Ако милост може и још као прије,
Награда ме чека е ни сунце није
Чистије од вјере моје душе младе.

Моја драга сама већ најбоље знаде,
Да ме згар'о вазда плам жеља овије',
Јер што р'јеч слушаше из уста мојије'
Душу и срдашце ово гледа саде.

Тер се надам, да ће јој се ражалити
На тешке уздахе моје, те да ће ме
Често милостиво с неба полазити.

Још се надам ово, кад оставим бreme,
Да ће по ме доћи у онојзи кити,
Што у рају слави часно наше племе.

Т.

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Наставак.)

XIX.

Нетлови су давно заборавили на своје већ историјско „прво“ кукурекање, кад су се манастирски гости, један по један, извличили из својих соба и управо се упутили у трапезарију. Ту их је већ чекао спремљен доручак. Станићка, Драгиња и Мара биле су прве, које се на обзорју показале, по кад своје друштво нису виделе, пођоше мало по манастиру. На путу сретеше Самујила, који их је немо поздравио и даље се журио. Мара је била мало кокетно обучена и гледала је на све стране, не би ли где год нашла свог јучерашњег ревнос-

ног удварача. И заиста, ено га, где излази из своје собе. Милић је одмах, чим је глумице спазио, приступио к њима и руковао се са сваком, питао их, како су спавале и радовао се, кад је добио повољан одговор. На његов предлог упуте се сви у трапезарију, камо су за кратко време дошли и Станић и Дражић. С њима у друштву био је и Теофан.

Кад су доручковали, окрене се Станић Милићу и запита га :

— Ала, господине, реците ми, како сте провели овде у манастиру! Мени се чини, да не бих могао остати ни два дана усамљени јуноша.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Одмарао сам се, одговори Милић, и верујте ми, да ми је пријао одмор. Самоћа је била за мене мелем, потреба, и никад за ово време нисам се зажелио друштва — осим што сам јуче и ево сад искусио, да је друштво још већа потреба и још бољи мелем, дода Милић и окрене се Мари.

— Један напредак видим на вама, рече Станићка, а тај је, што сте постали према нама, управо према Мари, галантнији него што сте били до сад. Да, галантерија није била до сад главна црта ваше нарави.

— Нећу да кажем, да ме је посао пречио од извршивања те пријатне обвезе, рече Милић, али нисам нашао у себи позива за ту струку. Био сам, не кажем бојазљив, али — није ми галантерија никад ни пала на ум.

— То је бар искрено, примети Мара.

— И да се ви, госпођице, нисте ту нашли, настави Милић и окрене се Мари, можда бих остао такав во вјеки вјеков . . .

— Амин, дода Теофан.

— Али ваше присуство, настави Милић, пробудило је то својство тек у мени. И ја вам се захваљујем. —

— Па шта сте све радили? запита Дражић.

— Лутао сам по шуми, одговори Милић, шта више, изабрао сам себи неко песничко место, где сам свагда са својим мислима био усамљен. По читаве сате бавио сам се на том месту и будите уверени, ти су ми сати прошли као лаки, крилати тренуци. Нисам никад ни мислио, да је у мени скривена таква сањалачка, песничка жица и тако развијено филозофско посматрање. Знате ли, господо, да ми је за ово кратко време више шта пало на памет него иначе за читаве године! Уверавам вас, да би сваки човек, који има иоле осећања у себи, на оном месту морао постати песником. Ја не кажем, да у једно и пише стихове — ја их на пример нисам писао — али онај непосредни утисак чисте, свете, неме природе буди и оживљава такве мисли и таква осећања, која иначе при обичном животу не би никад дошла на површину. Па мисао рађа другу, друга трећу и тако даље, док на послетку и нехотице нисте у сред шареног света, који са овим нашим светом не стоји ни у каквој свези, нити је од њега узајмио икакво својство. Лака крила фантазије носе нас све даље и даље, у недоглед, у недослух, и најзад нам се чини, да смо и ми сами узлетели за фантазијом, за тим божанственим даром, који после разума највећма обелажава човечанско нам својство. Па кад се једном сиђете са те висине, а ви гледите око себе и вама се још непрестано

чини, да сте у сред оног света, што вам створи песничко осећање. Ви се кренете кући а с вама оду заједно умиљате ћерке фантазије ваше. Оне иду, али заостају по мало, и онда их нестане са свим, кад се нађете у средини обичног света. Ћерке су до душе нестале, али су вам груди напуњене милим, узвишеним осећајима, и ви нећете ни тренутак зажалити, што сте у тој слаткој беспослици, у тој шареној дангуби пробавили неколико часова, јер сте наишли у себи на врело, о ком сте до сад једва слутили; јер сте провели пријатне часе; јер сте сањали, са отвореним очима сањали. Па ако се ваши снови и не испуне, остаје вам утеха и остаје вам подстрекавање за даљи рад. Та таквим будним сновима има свет да захвали веру, песništво, филозофију и много шта, што је на човечански род било од битног уплива. Ја се не кајем ни најмање, што сам био у самоћи.

Милић је ућутао а у соби је још владала тишина; нико од гостију није хтео да је поруши, сваки је осећао, да су то биле речи из срца, из дубине душе.

— Па одведите нас на то место, рече Мара и убрише потајно сузу, која се показала на чарном оку њеном, и ми смо ради да га видимо, можда ће и на нас наићи таково осећање . . .

Сви устадоше ћутке и пођоше за Милићем, који се лагано био упутио на ходник. Неколико тренутака за тим било је цело друштво већ у шуми. Добротворна хладовина, благи мирис шумског зеленила, тајанствено шаптање у њој а од времена до времена јасан усклик коса, одмерено куцкање детлића и хитлено шушкање гуштера упливисало је на све тако да су тек само лаганим гласом саопштили једно другом оно, што су у тај мах осећали. Милић је корачао на пред, удубљен у своје мисли и чисто је заборавио, да с њиме иде такво друштво, које иначе и најозбиљнија животна питања олако узима а сад иде тако мирно, чисто побожно, само да својим, људским, гласом не разгони ту узвишену шумску поезију.

Код велике букве једне на малом врхунцу, стаде Милић и ћутке покаже руком у долину. „А!“ оте се и нехотице из уста свију. Мара пође брже стазом, која је водила у ту плитку долину а за њом Драгиња и остали. Кад су били сви на окупу, рече Милић с неким чудноватим осмехом:

— Ево, то је оно место. Али вас уверавам, да је само самац у стању да осети сву ту чаролију; чим су њих двоје, престаје поезија, осим . . .

— Осим? запита Мара, кад је Милић мало застао.

— Осим кад су двоје, који се љубе, доврши Милић своју реч. Али та љубав мора бити света, на-

стави одмах за тим, мора бити узвишена над свачим, мора бити одана, неодољива, божанствена, јер без тога се лагано али извесно увуче трома проза.

Дражић погледи Драгињу а ова као да је осетила тај поглед, порумени и обори очи.

— Је л' да би ово место било за нас, шапне јој у ухо.

Драгиња га је погледала погледом пуним оданости и бескрајње љубави. И она је осетила у тај мах, како су други излишни на овом дивном месту.

Станић се међу тим нагнуо на извор и жељно је пио хладне воде.

— За иста, рече још у послу том, ово је красно. Бога ми, овако нешто мамуран двоструко осећам добротворан уплив шумске хладовине и свеже хладне воде.

— Ти мораш увек нешто рећи, рече му Станићка срдито.

— Јесам ли казао, да ово место није за њих много, рече Милић и насмехи се Станићевој приредби.

Међу тим је Мара села у траву крај извора, узела пруту у руку и почела њиме да лупка по води. Милић се поново насмешио, кад је то видео: сетио се јучерашњег призора са момчетом.

— Шта премишљате, госпођице? запита је и стане близу ње.

— Баш да вам кажем? беше Марин одговор.

— Обвезали бисте ме тиме, рече Милић.

— Мислила сам о том, говорила је Мара, како овај пруту оставља трагове у води, који брзо пролазе. Ено већ тамо, по корака од нас, не види се ништа од удара мог. А како пак остају трајно у нама људима удари, које нам даје судбина или човек својим речима и делањем.

— Чудновато! рече Милић. На овом истом месту, у то исто доба, чуо сам јуче сличну реч, само што је онај, који ју је казао, људске душевне ожиљке применио на овај поток. Као што се на потоку не види уплив прута, тако не треба ни на човеку да се виде нанесени болови, неправде и увреде, рекао је тај, и будите уверени, са његовог становишта имао је потпуно право.

— А ко је то рекао? запита Мара.

— Није био дух, већ човек као и ја, одговори Милић, младо сеоско момче, кога је оставила драга другом за љубав.

— Тај је брзо прегорео бол, рече Мара и погледи у траву.

— А девојка? запитаће Милић лагано и значајно.

— Она није имала шта да прегоре, кад га није ни љубила, одговори Мара.

— За што га је онда заваравала, кад није осећала према њему љубави? настави Милић питање исто тако лагано и значајно.

Мара није одговорила на Милићево питање, није ни подигла очи, већ је ђутке отпочела поново да пруту лупка по несташним талашчићима.

— Ми смо се сагласили већ, рече Дражић весело, Драгиња и ја; ми смо уверени да је ово место за нас као створено. А шта је томе узрок? запита и окрене се Драгињи.

— Па љубав, прогунђа Станић, а шта ће бити друго. Нешто ми се зева, не знам ни сам шта је, јел' сан или глад.

— Хајмо боље у манастир, рече Станићка, јер овај дембел још ће почети хрвати. Ужасно! Ово место и хркаће!

Кад се друштво враћало, био је Станић вођа, јер се у њему, као што је рекао, развила глад а сан је био тек само као бајаги. За Станићем ишла му је жена и једнако га је позивала да јој даде руку, да може лакше ићи. Али Станић се није на то ни обзирао, шта више, још је убрзао своје кораке. Милић је водио Мару али није с њоме говорио ни речи. Ни она ни он нису хтели да наставе започети разговор. На послетку је ишао Дражић и Драгиња, не из под руке, већ у тесном загрљају. Сваки час су застали и онда се изљубили; један такав пољубац био је мало гласнији од осталих, да га је чула Станићка.

— Видиш море, рече свом мужу, оно се двоје љубе. Како би било, да се у овој шуми — тако је лепо ту — пољубимо и нас двоје?

— Брате, одговори Станић, ти знаш да сам пажљив муж, и нећу да ти учиним на жао. За то ти морам одбити жељу, јер — нисам обријан, па бих ти избоцкао румена уста твоја.

— Ти имаш увек неке изговоре, рече Станићка зловољно, а то није право. Немој да ти се осветим.

Станићка се окрене од мужа свог и приступи Мари и Милићу.

Кад су улазили у манастир, баш се чуло звонце, које им је дало на знање, да је ручак готов. Теофан, који их је видео долазити, рече ђаку, да звони. Гости се упутише управо у трапезарију и поседаше на своја места.

У пола замишљено, у пола сентиментално осећање, што је до сад обузимало друштво, поче се разилазити под упливом доброг јела и прекрасног вина. Станић се разметао на сва уста, Дражић је певао песму за песмом и тако су се сви осећали добро, осим Маре, која је већином ђутала и само на питања одговарала. После ручка повукоше се гости у своје собе да мало отпочину а кад су се

опет састали, и то у башти, повели су глумци разговор о одласку. Теофан их је задржавао, говорећи, да остану до неко доба ноћи а он ће им после дати манастирска кола да их однесу у Руму; та Рума није далеко. Глумци су пристали на то, али

су искали, да им Теофан и Милић даду реч, да ће сутра доћи у Руму на представу. Теофан и Милић обрекоше и глумци се смирише. Сад зовне намежник ђаче и заповеди му, да донесе ужину, хладна печења и вина.

(Наставиће се.)

СУЛАМКА.

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА. НАПИСАО ФРАЊА КАЈМ.

ПРЕВЕО БЛАГОЈЕ БРАНЧИЋ.

(Наставак.)

ПРИЗОР ДЕСЕТИ.

Промена. Шума као у првом призору. На бусеновом седишту седи Јефрем. Уз њега Симон и Мирјама.

Јефрем.

Но сада ми је крај већ, дечице.
Што плачеш? Ћути, чедо Мирјамо.
То мора бити. Моје жудње све
К'о звезде ничу тихо кроз густ мрак;
До душе касно, али с осмехом —
Те поздрављају својски, искрено,
Навешћују ми бољи, блажи свет.
Мој чин живота ја сам свршио;
О добри Симон мој! И тамо ћу
Споменути те. То је сувише;
Толики јади — откуд срећа та:
Имамо дете; наклоњен нам цар;
Јеровоам, земаљски општи спас,
И он је наш. — Толика силна зла,
Па сад нам опет срећа синула!
Док рекне Јоил: како љуба, син?
Шта да му кажем, децо љубљена?
О не брини се; син ти ојач'о,
А жену чува храбар заштитник
Јер шта би сама жена, без мужа?
У окриље је дадох Симону —
Знаш, Симон, верни, добри сусед наш.

(Обојима.)

Па пруж'те руке, буд'те као род;

(Ови то учине.)

Побратите се.

Симон.

Ево хоћемо;

(Мирјама.)

Да просим — не ћу, јер бих вређао
И тебе и мог побру блаженог;
Ал' хоћу бити отац чеду твом —
И остаћу ти дому пријатељ;
Те где су јаче руке умрле,
За сина твог ћу ја се бринути —
Поштоваћу те као сестру брат.

Мирјама.

Захваљујем.

Симон.

Ал' још и Јефрем ће
Да живи. Само радост у срцу
Потресла га је, јер цар Соломон
Толику милост даје — тишти већ!

Јефрем.

Да; тишти; ето гле Јеровоам
К'о ноћ заћут'о; понда Суламка —
Буд оде она? Да-л' је спази ко?
Де, викните је! Оца остави!
Не вич'те, не, нек дође сама ту.
Јеровоама како увреди!
Он није стари, сад је нешто туђ,
И бежи од нас.

Мирјама.

Што се за то треш?
Па Суламка ће доћи, оче, сад!

Симон.

И Јеровоам. Ето већ је мрак.
Хајд лези, а ми тражићемо их.

Јефрем.

Да, клонуо сам, ал' сам клон'о сав!
Подметните ми што, да с' одморим —
Па сада ид'те — ид'те обоје. (Заспи.)

Симон (после почивке.)

У једном часу заспа, уморен.

(Оде на лево.)

ПРИЗОР ЈЕДАНАЕСТИ.

Мирјама, Јефрем без Симона.

Мирјама.

(посматрајући оца, како је заспао.)

Већ заспа; тако брзо дође сан!
Опорави га својски, природо!
О да ти срце вечно заспи бар;
Јер не слутиш још, шта је с мезимчем —

Ти једно хоћеш, желиш, надаш се,
У свету ти је једна крајња жуд,
Жуд једна само, мила, последња,
Мезимку ћерку још да усрећиш;
Па нека срца твог, нек мисли то;
Та Суламка је добра, невина,
Та кобна љубав да је не уби,
Па била би ти сретна. Тако, сад! ..
Шта? Осмех? Срећу сновиш у свом сну;
Уживај само! . . . Идем чеду мом.

(Оде у кућу на десно.)

ПРИЗОР ДВАНАЕСТИ.

Јефрем. Суламка, окићена ружицама и виновом ловом, долази са кршних висина и излази напред на поворницу.

Суламка.

Да живим ту на стењу високом
Најволела бих! Па да румѐн зрем,
Кад упре јутром у Јерусалим,
На Јордан падне и на Ливан горд
Над главом. Да под палмом седим ту,
Где-номе првом наш'о Соломон.
Још и сад знам одело зелено
И вितिце му косе свилене
И злаћан венац око чела. Знам.
Сад, не видим те; куд си нестао?
К'о ор'о кад се у д'о прикрије:
Одлетео си испред ока мог.
Казивали ми: док си био млад
Па у шумици једном спавао,
Гле, ујела те змија; ујед њен,
Научио те, те знаш сваки глас,
Разумеш, веле, јасно, као ми реч —
Научи мене, да разумем све
На широком шару земаљском:
Славуја с врха платан-дрвета,
Кад вечером у болу запева;
Па цвркут цврчка; — понда коња твог,
Шта каже, кад но дичан забрже?
Шта кажу они?! Једно збиља знам:
О теби би за цело причали.
Гле, дао си ми прстен материн,
Бацебин спомен с часа самртног.
Сиротиња се зове прстен тај.
Да носим? Смем ли? Да опљачкам свет?
О, лепших жена носи земљин шар;
Сва горим! — Нисам вредна краса тог.
О, шта-ли бунцам!

(Окренувши се.)

Отац? Спава? Он?

(Прилази му)

Да знаш, ох, што с' овако окитих!
Што ружицу и лозу уплетох!

За цело би се на кћер љутио. (Сагиба се.)
Не могу друкче. Дај да целујем
Те вредне руке. Оче, прости ми;
У плачу то те молим, преклињем.
Не могу друкче!

Јефрем (трза се и пипа.)

Ко је? Дуга влас?

Па цвеће, накит; дете, Суламко?

Суламка.

Да, ја сам.

Јефрем.

Дође-л'? Да се накитиш;

Не оклевај, јер ту су сватови!
Па певај, ћерко, војно долази,
У слави, части, бојем прослављен,
На свечан дан венчања доћи ће —
Баш к'о и Јоиљ, кад га задњи пут
Ја благослових. Па к'о Јоиљу
И њему каз'ћу исту ону реч.
Хајд, клекни, дево! Ево положиш

(Суламка клечи; свирка се чује.)

На твоју главу руке. Венци ти —

ПРИЗОР ТРИНАЕСТИ.

Соломон (долази са свитицом дечака, обучених у бело и зелено — с лева Ови носе стреле и лукове. Остају у предњем делу поворнице; а Соломон приступи Суламци.)

Јефрем.

Кол'ко те краси ружа, лозица,
Већма те дичи срце невино.
Јероваме, где си ост'о ти?
Мој благослов те спаја за навек
Са мојом ћерком.

Соломон (брзо прискочив, угушеним гласом.)

Ево, ево ме!

Суламка (весело.)

Ох!

Јефрем

Клекни; б'уди као Јоиљ мој!

(Соломон клекне и обвије Суламку. Јефрем ово изриче, држећи руке над њиним главама.)

Соломон

Да, бабо, таки — до век таки, да.

Јефрем.

Благосиљам вас. Чедо Суламко,
К'о твоја мајка, буди бисер чист.
Је-л', хоћеш? О, ти не знаш лагати;
Тим никад ниси груд ми вређала.
К'о књига ти је душа вечито
Пред мојим слепим оком чиста сва!
Баш с тог што ниси лажна била ми

И благослов ми биће трајан сплет,
Што никад не ће, децо, свенути.

(Све тише говорећи.)

Сад теби, војно, јоште коју реч.
Знам твоје добро, верно срце, знам.
Ал' просидба ти беше буран чин:
Ти славним ратом стече љубавцу.
Па нек ти буде вечни адиђар! —
Ал' скрене-л' срце — презре-л', следи-л' се,
Знај: самртник ћу слати клетву тад,
Најтежу клетву, коју не зна свет,
Па нек те мори. Доста. Устан'те!

ПРИЗОР ЧЕТРНАЕСТИ.

Пређашњи Придолави Мирјама с десне стране. Свирале ућуте. На врх стене укаже се лево Јероваом с копљем и огртачем ловачким; за њим Симон, који га ублажава. Оба пристану да послушају.

Соломон (гласно вичући.)

Да. Устајући небо призивам,
Да љубим њу к'о нико самртан.
Не уплаши се. Ја те преварих.

(Јефрем се жацне.)

Не Јероваом, није синак твој,
Што ту сад клечећ' доби благослов:
Твој цар је то! Да, ја сам — Соломон.
Јерусалимски цар ће држати,
Што као Јероваом овде зададе.

Јефрем.

Стан'! Ћути! Ђери! То је моја смрт.
(Мирјама и Суламка подупру га; он клоне доле.)

Где превари ме; ипак! . . . (Издане.)

Мирјама.

Умре! Ох!

Јероваом.

(потргов копље слеће са стене и устреми се на Соломона
За њим Симон.)

О вери збориш, ти, што кршиш реч!
Подмукли створе! Доле с лажи том.
Па умри као што 'и живео,
У сраму умри — то ти приличи.
И то је дакле Јероваому дар!
Жељезо! Да-л се гнушаш? — Сврши га!

(Потегне да га удари. Жива, појачана свирка. Суламка се баца Соломону на груди; Симон такођер умеша се у сред, дижући палицу. Дечади окомљују стреле на Јероваома.)

Суламка.

Не! Прво мене, Јероваоаме!
Јер ја сам сама лажљивица ту.
Ја, нико други, ја га преварих.
На мене прво, Јероваоаме —
Без Соломона шта ће мени век?
У мене гађај, сити освету.

(Јероваом упусти копље.)

Ја убих оца, тебе ораних
До жива срца.

(Јероваом болно уздане)

Сви ме проклињу;

Што имам, све ми куне љубав ту —
Сад мораш, ако жедниш освете;
Сад удри — никад више такав час.
На једно само мисли. Желиш ти
Тим стећи што? О онда ево чуј!
До данас ако нисам знала још —
Ал' данас знам, да једном припадам —
За њиме једним моје срце ври:

(Грлећи Соломона.)

За огрејаним сунцем жића мог:
А то је цар. Нек умрем одмах сад,
Изданућу на грудма цара мог.

(Сакрива лице на груди Соломонове.)

Соломон (отргне се од Суламке.)

Ти не смеш мрети. Стрељци, камо сте
Са стрел'ма седам пута оштреним?
У срце згод'те — или мисли-л ко
С њим, лудим, да је бој то неједнак:
Ја трзам ножа иза паса свог. (Тргне нож.)
И нек је овај нож и одвећ туп:
Кад мислим само, да сам његов цар:
То више храбри, нег што његов гњев
И мржња грозе — доле стреле те!

(Дечади спусте стреле.)

Јероваом.

Оружјем претиш? Спопашће ме смеј!
О ти би давно с мртвим ручао —

(покаже на Јефрема.)

Ал' то те чува — мртва поштујем
И мртву њему много дугујем:
Он хтеде за ме правде! Хвала му —
И за то само кротим срцу гњев.

(Клекне до мртва Јефрема.)

Ја идем. Збогом, оче Јефреме!
У овај дом сам дош'о као туђ
Па тако ћу се с њим и растати.

(Окренут Јефрему.)

А теби све: захвалност, љубав, част —
А бескућник ти иде. Чуће сви
Куд оде . . . Ти ћеш к Суламци) ме поменути
Кад било. Само љубавника држ',
Мож' пасти, држ' га, па га сачувај! . . .

(Брво оде на леву страну.)

ПРИЗОР ПЕТНАЕСТИ:

Пређашњи без Јероваома

Симон (вичући за Јероваомам.)

Јероваоаме! — Оде у пропаст. . .

(Клекне с Мирјамом уз леђину.)

Соломон.

А сад, пре нег' што оца оплачеш,
Од мене, драга, прими завет чврст:
К'о свето благо хранићу те свуд
И уздићи те — свету на доглед.

(Загрли је.)

Суламка. (Гледи у њега.)

О доста. То ће стишати ми вај
Најдубље душе. Знам, што чиним то:
На тебе мислим, тебе волим. Знам:
Кад твој жар умре — и ја умрех с њим.

(Соломон је пољуби у чело, а међутим се завеса спусти.)

(Наставиће се.)

НАЈСТАРИЈЕ СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

IV. Л Е Г Е Н Д Е.

(Наставак)

 Не смемо заборавити, да у тим нашим најстаријим народним легендарним песмама има и таквих места, где морамо признати, да је хришћанство утицало.

Тако се каже за св. Петра, да је узео кључеве од небеског царства. Ово нас подсећа на св. евангелије, које се чита на Петров дан, у ком се читају ове речи, које је Исус изговорио Петру: „А ја теби кажем: да си ти Петар, и на овом камену сазидаћу цркву моју, па врата паклена неће ју надвладати, и даћу ти кључеве царства небескога, па што год свежем на земљи, биће свезано на небесима, и што раздрешим на земљи, биће раздрешено на небесима.“ И на иконама у цркви и по домовима виђамо св. Петра са кључевима насликаног. Кад се то у народу одомаћило, за што да није могао народни певач додати и то својство и власт св. Петру?

За св. Јована се каже, да је узео кумство и братимство, и крстове од часнога дрва.

И ово ћемо истим путем моћи протумачити.

Срби прелазиле су у веру христову и покрштаваху се обично с јесени па до лета. Ал највише покрштаваху се онога дана, када наша црква празнује крштење Исусово. Па како је св. Јован крстио Исуса, то су се и они на појутарје тога дана крштавали и за то га највише српски домови славе као свога патрона. Како је при сваком крштењу кумство акт, без којег се оно не може обавити, па се и вели, да га је кум крстио, као што кум и венчава, за то о св. Јовану рече народни певач, да је узео кумство. Сетимо се овом приликом и свакидањих речи у нашем народу: „кумим те вишњим Богом и св. Јованом“.

Св. Јован, као претеча Христу, носи знамење, а то је крст од часнога дрва, јер је на њему Христос распет био, као што пророци пророковаху, међу којима је као претеча и св. Јован крститељ.

Св. Илију назива народна песма громовником. Ми смо већ о том називању говорили, тумачећи то као схватање претхришћанско. Но има ту нешто и библија утицаја. У II. књ. царства гл. 2. стр. 11. стоји записано о св. Илији: „И кад иђаху даље разговарајући се, гле, огњена кола и огњени коњи раставише их, и Илија отиде у вихору на небо“. У свези с тим спомињемо из живота и обичаја српскога народа, шта народ мисли о св. Илији. О том В. Ст. Караџић у поменутој књизи на стр. 62. пише ово:

„У народу се нашему мисли и говори, да свети Илија управља громовима (гдекоји још кажу, да трчи по небу колима, па од оне лупе постаје грмљавина), за то се он и зове у народнијем пјесмама громовник. Кад гром удара, онда кажу, да свети Илија по заповијести Божијој гађа ђаволе („узврдао се као ђаво испред грома“); за то говоре, да се не ваља крстити, кад гром пуца, да не би ђаво у невољи побјегао под крст, у који гром неће ударити. Што је у пушке и у топа тана, оно је (као што народ мисли и говори) у грома стрјелица...“

Толико о Громовнику Илији.

За св. Николу рече народна песма, да он узе воду и бродове, или вели: на воду бродове. И о овој својини овога светитеља рекосмо, да потиче из претхришћанског веровања, упоредивши га са божавствима других арских народа, који истом својином управљају. У животима светитеља ово се приповеда о путу св. Николе у Палестину:

„Кад је светитељ у корабаљ (лађу) ступио, било је лепо време. Он одмах прорекне, да ће се наскоро страховита буре подићи. Бродари се ругаху светитељу, и уздајући се у своју вештину исмеваху га, што се усудио говорити о оном, што не разуме. Али наскоро навуку се густе тмасти облаци, и ужасна буре стане брод

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

морски ломити: час у вис бацати, час у дубину спуштати. Сви, који беху на броду, уплаше се и падну пред ноге Николине, молећи га, да буру утиша. Светитељ се помоли Богу, и Бог даде па ветар престане и море се утиша...“

У народној песни: „Св. Никола“ читамо и ово:

„Не карај ме, Громовник Илија;
 „Мало пренух, чудан санак усних;
 „Навезе се триста калуђера,
 „Навезе се у то сиње море,
 „Прилог носе Светој Гори славној;
 „Жута воска и б'јела тамјана;
 „Дигоше се вјетри до облака,
 „Ударише по мору таласи,
 „Да с потони триста калуђера;
 „У глас викну триста калуђера:
 „Помоз', Боже, и свети Никола!
 „Бе си гође, да си сада овђе!“
 „А ја одох, те их иотиомогох;
 „Извезе се триста калуђера,
 „Извезе се здраво и весело.

Да нам пак стихови:

„Свети Спасе житњег цвијета (узе)
 „А ђорђије прољетње цвијеће

више нешто значе, као што споменуемо већ, сведоче нам и обичаји, који су у нашем народу о Ђурђеву и Спасову дну, као што нам их забележи Вук у поменутој књизи: „Живот и обичаји народа српскога“.

У народној песни говори громовник Илија: „Сестро наша, Блажена Марија“, и: „Ће си био, мој брате Илија“. Ово нас подсећа на грчка божаства, где је богиња Хера, сестра

и жена Зевсова; Деметра, сестра Зевсова. А једнако је могао мислити и наш народ о нижим божаствима, која су сва потекла од једнога великога бога-богова, створитеља свега свемира. У нашим песмама пренето је то на „Блажену Марију“, па за то ју и назива св. Илија сестром светитеља.

Као што сви индоевропски народи знадоше у прастаро доба за једнога врховнога Бога, тако је и код других Словена и код нас Срба. За то и говори у овим песмама св. Илија „Блаженој Марији“:

„Док ми овђе благо под'јелимо,
 „Отић' ћемо Богу на диване,
 „Молићемо Бога истинога
 —————
 „Па одоше Богу на диване,
 „Молише се три бијела дана
 „И три тавне ноћи без престанка
 „Молише се и умолише се...“

Овако ћемо наћи и у другој песни, где се вели, да су светитељи поделили благо, што је њима Господ поклатио, и моле се Богу, служе му летурђију, моле га по закону итд.

Из свега се дакле види, да су и Срби, као и други народи, а најближе као и Грци поштовали осим других божастава још једнога Бога, а тај је у хришћанству сада постао Бог истинити, за разлику од неистинитих, који су били у Срба пре преласка у хришћанство. Утицај цркве је веру у више богова из народа искорењивао, а на место тих дођоше, како споменуемо, сасвим згодно светитељи.

Оволико о оном делу песме: „Свеци благо деле“, у ком се пева оно исто, што нађосмо у грчкој митологији, како Зевс подели са боговима свет.

(Наставиће се.)

ПОУКЕ ИЗ МЕДИЦИНЕ.

САОПШТАВА ДР. КОДА.

О МИСИРСКОЈ ОКОБОЉИ ИЛИ ТРАХОМУ

Д неког времена узима и код нас све више и више маха нека очна болест, којој је седиште Мисир. Отуда јој и име: мисирска окобоља. А како да доспе до нас очна болест чак из Мисира? То ћемо врло лако схватити, кад дознамо, да је мисирска окобоља прилепчива болест очију т. ј. да ће од ње оболети свако здраво око, кад доспе у њега ма и најмање материје из ока, које пати од трахома. Кад смо дознали за то својство мисирске окобоље, врло нам је лако пропра-

тити пут, којим је дошла из Мисира чак до нас. Француски војници, који су под Наполеоном I. ратовали у Мисиру, запатили су тамо скоро редом мисирску окобољу, па су окужени прешли натраг у Јевропу. У Јевропи су је добили од француских војника друге војске јевропске, с којима се додиривала француска војска. Међу њима била је и наша војска. Тада и још дуже времена за тим владала је мисирска очна болест само међу војницима, што сведочи друго једно име, које су јој наденули: „при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лепчива окобоља војника“. Али није остало за дуго тако. Јер кад су распустили војнике кућама њиховим окужили су војници укућане, те је тако та опасна и непријатна боља посејана међу становнике целе наше домовине.

После путовања од више него 85 година стигла је мисирска окобоља чак и у наше крајеве и данас се ево на брзу руку шири међу становницима наших крајева, те им ружи и напарађује лице, квари и упропашћује око, нарушава и односи вид. Од неколико година заредила је тако по дољој Бачкој и по Банату, да ће за кратко време десетковати очи, ако сви слешке не похитамо, да јој станемо на пут.

А то ће нам поћи за руком само ако научимо, како прелази мисирска окобоља са болеснога ока на здраво, како се показује на окуженом оку, каква квара може да нанесе, а какве штете да остави иза себе, како треба да се влада онај, који ју је запатио, речју треба кроз да се упознамо са мисирском окобољом, па ћемо се лако сачувати од ње, а владати се како ваља, кад смо је случајно запатили.

Као што смо већ споменули, од мисирске окобоље патиће само онај, у чије око доспе ма и најмање слуза или гноја из ког већ болеснога ока. А то може врло лако да се деси, а што је најгоре, сасвим нехотице и неприметно. Кад се убришемо пешкиром, што га употребљује онај, који пати од трахома, кад спавамо у кревету за таквим патником, пре него што су душеке с нова превукли, кад се машимо за чашу, браву или за други какав предмет, који је имао у осузуеној руци својој патник од трахома, или кад ухватимо баш саму руку таквога патника, па одмах за тим протрљамо очи наше. Све то су прилике, да се човек окужи.

А по чему ћемо познати мисирску окобољу? Како се она показује код онога, који ју је запатио? То је врло лако и врло тешко. Једанпут ће је приметити и дете, а други пут и лечник само мучно. А зашто? Једаре се мисирска окобоља развија врло брзо и бурно. Таквом приликом око јако отекуће, још јаче боли, прва два дана теку из њега сузе потоком, после гној. Ако не похитамо са најјачим сретствима у помоћ оку, оде оно за 36 сахати.

А други пут се опет прикраде трахом, па се развија у потаји, полако и тихо, кришом. Може да прође неколико месеца, а нећемо ни осетити камо ли помислити, да нам је око опасно оболело, јер тек ако нам смета, што сузи по ветру, што крмеља по прабини, што бриди и пече, кад смо око напрегли читањем, писањем, везењем или шивењем, или кад смо се задржавали дуже у просгоријама, које су

препуне дима и хрђавога ваздуха. Упитамо ли лечника за савет због ових незгода, он ће наћи, да су капци изнутра неравни и као осути неким бобицицама и зрнцима. Та зрнца и те бобичице обележје су мисирске окобоље. Отуда јој треће име: трахом, од грчке речи *τραχύς*, која значи нераван. Обично се због поменутих незгода и не тражи лечничка помоћ, сваки мисли „да ће то и овако проћи“, тек ако се испомаже водицом, коју му је каква познаник препоручио или баш и зготовио, и која „на сигурно“ лечи од сваке очне болести.

Тек кад болест домили унутрашњом страном од капака на ону провидну, али као хрсавица тврду кожицу — рожњачу — која је на око намештена, као оно стакло на цепену сахату, па човеку стане сметати светлост, наступе болови у оку, замрачи се вид, јер се навукло на око „нешто бело“, онда тек дај, тражи лечника. Ако добро иде, пређу те сметње за који дан, кад се болесник влада по пропису лечничком. Али хоће врло много пута из „онога белог“ а и без тога, да се начине ранице на рожњачи. Тада већ не може проћи око без штете. Јер ранице остављају за собом, и кад се залече, беле пеге (ожиљке) на рожњачи, а те пеге јако сметају гледању. Човек окреће таквим оком увек на једну страну, не би ли поред пега чистије видео, и напоследку озрикави. Но доста се пута и не залече ранице на рожњачи, већ напредују, па је поједу целу, а око без рожњаче никад више не прогледа; шта више тако оштећено око хоће још и после дужега времена да се запали и онда мора човек да га да извадити, ако неће да му пропадне и оно друго боље или сасвим добро око. Не задовољава се мисирска окобоља увек баш са рожњачом, чешће се запали услед трахома и дужица, она разно обојадисана кожица, која је иза рожњаче смештена као пречага и од које зависи црнина зенице и чист, оштар вид. А кад које око препати једном запаљење дужице, врло тешко долази к себи, јер се то запаљење повраћа сваки пут, кад се човек огреша о своје око. У најгорем случају хоће да се запали и загноји од мисирске окобоље цело око, па „исцури“.

Многи се од вас, драги читаоци, зацело већ стреса при овом мом набрајању; а још више вас, који сте јачих живаца, мисле, да претерујем, јер сам лечник или да бар видим црње и горе него што јесте. А ја не могу никога од вас да задовољим, већ и даље ређам штете иза мисирске окобоље, јер их још нисам све навео.

Кад трахом траје као обично дуже времена, а не гледа се, као што треба, обично страдају очни капци. Пре свега одебљају. Патнику се чини као да су од олова, јако му претискују око. Затим из-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

губе капци форму своју, или се изврну или посуврате. Ни једно ни друго не ваља по око. Изврнути капци не обливају око течношћу, па се рожњача услед тога стане помрачивати и може да угине временом сасвим, а то толико значи, да такво око обневиди за навек. А јесу ли се капци посувратили, није ни тада баш мање невоље. Јер онда тару рожњачу трепавицама, као каквом метлицом, као и эле длаке или бадље, које ничу само на болесном капку, и које болове патника од трахома тако увећавају, да их једва споси. Од силних суза и многога гноја испопуцају спољни ћошкови од капака па почну срашћивати, остављајући међу собом само мали отвор за гледање. Човек са таквим оком изгледа, као да непрестано шкиљи, а поредте нагрде још и види рђаво на то око. Код деце и женских, који имају нежнију кожу, попуца и лице од многога сузења. Напослетку изгубе капци своју гинкост, сасвим престану влажити. Спојница, која их изнутра покрива, сва се скупи и смежура, па око стоји отворено као у зеца и почне да суши. Врло несносно стање, које се не да одклонити ни лечничком вештином, а које лицу даје неки блесаст, поплашен изглед.

Још нисам готов. Морам споменути и то, да се више пута догађа, да трахом, који се данас још полако и тихо, тако рећи крадом, развијао, сутра букне, разори око и уништи вид, као и трахом, који одмах с почетка бурно почиње. Ово је у толико жалосније, што може да се деси без икакве кривиче болеснигове.

Ево то је та подмукла, дуготрајна, непријатна, опасна и штетна болест очију.

А имали лека од ње? Има сигурнога лека. Само не треба болест олако узети или је баш сасвим напустити. Истина, да се изискује анђеоско стрпљење и од лечника и од болесника, да издрже све непријатности, што су скопчане са лечењем, које дуже времена траје; али успех је извештан. Без лечења није још нико изгубио трахом, али врло многи вид. С тога је нужно да похити лечнику сваки, чим осети, да му очима није као што треба, и да не клоне, ако не оздрави за оно време, које је он истакао или себи пожелио. Што пре прионе човек лечењу мисирске окоболе, тим ће пре и потпуно оздравити. Ко се предомишља ваздан, тога око неће проћи без штете.

Али није доста сваки дан отићи лечнику, да овај премаже капке водицом или плавим каменом. Треба се владати и ван тога по пропису лечничком. Пре свега мора такав патник пазити, да не окужи другога. Зато мора имати за себе кревет, за себе

суд, у ком се умива, за себе пешкир, којим се брише, за себе чашу, из које пије. Сваки пут мора добро опрати руке своје, кад је дирао очи њима. При свећи не ваља да напреже очи, треба да се чува од прашине*) и ветра, од дима и заптивенога ваздуха. Не ваља да пуши. Ако баш никако не може да буде без дувана, а оно нека бар на дугачко пуши, и то напољу. Више пута преко дана треба да ветри собу своју, особито пре легања, а ако може, нека се научи, да спава при отвореним прозорима. Випа, ракије и оштре зачине треба да избегава, а да се чува од послова, при којима се мора сагибати или напрезати; јер све то чини, да крв наваљује у главу, дакле и у око, а навала крви потиче запаљење очију.

Пре свршетка још једна реч онима, које је трахом поштедио.

Сваки ће добро чинити, ако не дира очи своје рукама, пре него што је добро опрао руке. Још боље треба да пази на то, кад се с киме руковао. Видели смо, да многи ни сами нити осећају нити знају, да носе трахом са собом, откуда ће дакле то другоме упасти у очи? А осим свега тога морам рећи, да трахом не бира. Има га у највеличанственијој палати и у најпростијој колеби, наравно у колеби више, јер у њој баш слабо пазе на чистоћу руку. Дакле не верујте никоме, већ оперите добро руке сваки пут, пре него што се дотакнете ока.

Надам се, да сам изнео доста верну слику трахома пред драге читаоце, и да ће сваки моћи чувати и себе и друге, ако је добро запамтио ту слику и ако је свагда буде имао пред очима. А уверен сам, да ће ови редови побудити и на то све читаоце, да пазе на свакога, кога боле очи, ако баш не патника, а оно бар себе самога ради, не би ли се тако искоренило то зло, које се тако јако угњездило међу нама. Уверен сам о томе у толико више, што само министарство позива свакога разумнога човека на то у своме упутству, које је издало о поступању против трахома под бројем 51.066 ex 1884./VIII. а. У првом делу тога упутства вели министарство: „Сваки општински званичник, нотарош, свештеник, учитељ, итд., да сваки разуман члан општински треба да сматра за своју свету дужност, да пре свега сам сазна, у чему се

*) Зато није нужно да носи наочаре. Оне не чувају ни најмање од прашине. Ко ми то не верује, нека погледа једаред између „дуплованих“ прозора, кад ветар дува, па ће се уверити, да су пуни прашине. А сваки грешни, који носи црне наочаре због светлости. Та око је створено за светлост, баш као и риба за воду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

састоји мисирска очна болест (трахом), па да онда поучи и посаветује народ, не би ли се тако они, који пате од те болести, подвргли лечничкој нези,

која је код те болести од сигурнога успеха, а они, које је болест поштедила, сачували и за даље од тога зла.“

ЛИСТИЋИ.

Г Л А С Н И К.

(Шкодин споменик) 26. јула о. г. п. р. откриће се у родној кући славног Чеха Шкоде у Пилвену плоча-споменница, коју је израдио академски вајар Мисабек у Прагу. Тога дана биће велика слава, на коју ће се повати сви аустријски универзитети.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Глинка) 20 маја открише споменик чувеног музичара руског Михајила Ивановича Глинке у Смоленску. Тог дана био је концерт, који се састојао само из умотворина тога најпопуларнијег руског композитора. Глинка се родио 1 јуна 1804 у Новоспаску код Селне (Смоленске) а умрло је 2. фебруара 1857. Испрва се био одао изучавању језика но после се окрете и посвети сасвим музици. Да би опоравио своје порушено здравље, оде 1830. у благо поднебље талијанско. Четир године је живео у Милану, Риму. Напуљу лечећи се а поред тога и вредно компоујући и учећи у талијанских музичара. Али то га не задовољи него 1834. враћајући се кући наиде у Берлину на учитеља, који њега, и кога он разумеде. То је био С. Ден. Ден је упознао његову народну оригиналност и појачао га је у идеји, да пише „руску“ музику. Први покушај био је тријумф: опера „Живњ за цара“, која изађе на позорницу први пут 9. дец. 1836. Предмет је био народан, а изворне руске народне поевке или одједи њини дадоше делу скроз и скроз националан колорит. Опера ова је до данас омиљен репертоаран комад на руским певачким позорницама. Ободрен тим успехом лати се Глинка и другог дела. Пушкин му се понуди да преради своју фантастичну песму „Руслан и Лудмила“, али му на жалост смрт (1837) не даде. Онда то учини сам Глинка како је умео и изнесе пред свет то своје друго дело 9. дец. 1842 год. 1844 мораде опет због здравља потражити југ; прво оде у Париз, где га је славни Берлиџ (Berlioz) замилвао. 1845—47 живео је у Мадриду и Севиљи, где написа „Jota aragonesa“ и „Souvenirs d'une nuit d'été a Madrid“. По томе је становао неко време у Варшави, у Петрограду и Паризу. Од 1854—55 живео је близу Петрограда, где је сам написао свој животопис и смишљао нове предмете за оперу, које међу тим није никад довршио; 1856 оде своме учитељу Дену, где после годину дана умре. Тело му пренесу у Петроград. — Осим горе споменутих дела написао је Глинка још: неколико дела у варијацијама, валцера, ронда, два штрајхквартета, један септет, трио за гласовир кларинету и обое, много песама (романца), тарантела за оркестар са певањем и плесом и т. д. Глинка је руски Берлиџ. Он је створио Русима уметничку музику на основу народних песама.

(Чешко народно позориште у Прагу.) 31. маја п. р. представљала се у прашком народном позоришту први пут Ровкошњијева опера „Рорелка“ (шепелџа), за коју смо ја-

вили у 20. броју нашег листа. Предмет је узет из народне приче о пелељуви. У опери се овој не спекулује ни на какву реалистичку мотивацију, него је као и у народној причи чаролија покретач радњи. Због тога има ова опера смер, да утиче колико на слух својом полетном и равнобојном свирком, толико и да заноси и очарава око својим чаробним дивним сликама и појавама. Из Лајтомишља и околине подигла се чета од 380 душа родољубивих Чеха на прву представу. Кад ћемо ми то доживети?

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Ђорђе Рајковић објављује, да ће издавати и уређивати нов лист за забаву и поуку под насловом: „Бршљан“ Лист ће тај доносити оригиналне приповетке, романа, новеле и шаљиве игре, вађене из народног и друштвеног живота; српске животописе, слике из српске прошлости, писма знаменитих Срба, народне умотворине, старине и белешке. Главно ће бити листу, да негује оригиналну књижевност те према томе неће доносити преводе. Излазиће 1. и 15. свакога месеца на целом табаку велике четвртине а цена му је на годину 2 флор. на по године 1 фл. на четврт године 50 новч. Претплата се шаље на издавача-уредника у Новом Саду (каменичка улица, бр. 142).

— Од Мариборске „Ljudske knjižnice“ изашле су свеске 7. 8. и 9. У тим су свескама ова дела: 1.) „Salvijan“, приповетка из шеснаестог века, прерадио Х. Мајар 2.) „Za očin dom“, чешки написао А. Јирашек, превео на словеначки Ј. Сатлер 3.) „Mat i sin“ чешки написао Већеслав Штулц, превео Горењец-Подгоричанин 4.) „Sotir“, приповетка из грчког устанка, превео Х. Мајар и 5.) „Grof Rudinski“, приповетка, преведена с немачког.

ЧИТУЉА.

Лавослав Гајтлер. Из Беча стиже тужна вест, да је 20. маја (2. јуна) преминуо после дуге и тешке болести свеучилишни професор и знаменити слависта Лавослав Гајтлер у 38. години свога живота Гајтлер је родом Чех и родио се 1847 год. у Прагу Старословенски језик учио је у Прагу и Бечу од Хатале и Миклошића. 1873 постане професор словенистике на прашком а 1874 на ново устројеном свеучилишту у Загребу. Те исте године постане редован члан југословенске академије. — Велика заслуга Гајтлерова је, што је пронашао два важна глагољска споменика, које је издао под именом: „Euchologium, глагољски споменик манастира на Синају“ (Загреб, 1882) и „Псалтир“, глагољски споменик манастира на Синају (Загреб, 1883.) Врло је важна теорија Гајтлерова у погледу постанка ћирилице и глаголице. Ту своју теорију развио је у делу: „Die albanesischen und slavischen Schriften“ von Dr. Leopold Geitler. (Mit 25 phototypischen Tafeln.) Wien 1883. У овом делу доказује Гајтлер, да је глаголица постала

од албанског писма а ћирилица од грчког слова, да се доцније обе те азбуке помешале и утицале једна на другу и то не само глагољица на ћирилицу, као што тврде Шафарик и Миклошић, него и обратно. По Гајтлерову мишљењу Ћирило је писао ћирилицом, али ју није пронашао, него је био као некакав еклектичан реформатор ћирилице. По мњењу његову глагољица је могла постати само у Албанији, јер се само тамо сукобише Словени и Арбанаси. Ћирилица пак тамо је постала, где су долазили Грци у додир са Словенима а то је у Македонији. У Панонију су тек Ћирило и Методије однели ћирилицу. После смрти Методијеве добегоше ученици му које у Бугарску, које доле на југ. Тиме се сукобише глагољица и ћирилица. Из тог укрштаја пониче с једне стране старија (округла) и млађа (ћошката) глагољица, с друге пак српско-босанска и бугарска (после руска) ћирилица. То је у кратким потезима теорија Гајтлерова о постанку глагољице и ћирилице. Ма да та теорија не стоји још на чврстим ногама и налази много непријатеља, ипак је напредно утицала на изучавање старо-словенског језика и служи као доказ великог ума и научености Гајтлерове. — Ради ових великих заслуга по Словенство сетимо се и ми великог покојника и рецимо му из дубине душе: лака му црна земља!

А Ф О Р И С М И.

(Старо-грчки.)

Кад се жениш, не разбирај много за ствари побочне: ко је био дед, ко ли прадед твојој невести, већ гледај једино каква је она, коју узимаш за жену и с којом хоћеш да живиш. Многи захтевају, да им се мираз метне на сто, да испита стручњак, да ли је добра кова новац, који по том ни пет месеци неће остати у њиховим рукама, а слабо ко тражи, да унапред упозна и испита ону, која ће делити с њиме добро и зло; жене се на лаку руку и поверавајући све слепом случају, па за то и многи, оженив се лакомислено, нађе у жени све, само не праву сапутницу живота.

Менандар.

Већбај се радећи од добре воље, како би по том могао радити и оно, што ти се наложи.

Исократ.

„О Ахиле Пелејевићу, најсрчанији од свиколиких Јелина — рече мудри Улис — ти си зацело силнији и много јачи од мене убојним копљем; али ја те далеко надмамаш на савету, јер ја сам се родио пре тебе и видио сам више света!“

Омир.

Човека, који не ради, требало би предати суду.

Солон.

Дика је за жене, кад се знају одржати на једнакој висини с мушким полом и кад живе тако, да људи о њима никад не говоре, било да узносе њихове врлине, било да их куде.

Тукидид.

Наше штоване претплатнике, који још нису платили за другу четврт, молимо да нам што пре пошљу новце.

САДРЖАЈ: Опет то, али мало друкчије. Слика из народног живота. Пише поп Панта Поповић. (Свршетак.) — Из Петаркинијех савета. Од Т. — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Суламка. Жалосна игра у пет чинова. Написао Фрања Кајм. Превео Благоје Бранчић (Наставак.) — Најстарије српске народне песме. IV. Легенде. Од проф. Ђ. Магарашевића. (Наставак.) — Поуке из медицине. Саопштава др. Кода. О мисирској окоболи или трахому. — Листићи: Гласник. — Повориште и уметност. — Књижевне новости — Читуља. — Афорисми. — Библијографија. — Одговор уредништва.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТ. МИЛЕТИЋА У НОВОМ САДУ.

Ради и старај се за свој ужитак личним напорима. Човек, који живи а ништа не ради, јесте крадљивац.

Фокилид.

Од свих живих створова, што знају мислити, жене су најнесретније! Човек кад му се не допада у кући, може изаћи из ње и равнодони се у друштву својих пријатеља. Али ми жене можемо погледати цигло у своје сопствено срце.

Еврипид.

Питао Харилаја, за што жене Шпартанке не излазе никад из кућа без вела, а кћери им не носе вела. „То је отуд, рече, што кћери треба да нађу себи мужеве, а жене да сачувају своје.“

Плутарх.

Мудрац ваља да се бори против алих обичаја, а не да им се покорави. По што је провео вас свој живот учећи, да смрт није зло, зар ће се колебати између поггибије и дужности?

Порфирид.

Трип а не јадикуј, смртнице!

Сосиад.

Питао Диогена: „Шта је најлепше у човека?“ а он одговори: „слобода и отвореност.“

Диоген из Лаерте.

На што тежити за богатством и изобиљем, ако нећемо помагати своје пријатеље и чинити добра дела, што се једино допада боговима. Јер колико нам треба да се наједемо и напијемо, сви имамо на једној мери, а да утишамо глад, за то не треба сјајних части.

Антифон.

Неки млад човек, ког Ипократида затече у хрђаву друштву, порумени. „Дружи се, рече Ипократида, само с таким људима, с којима ћеш моћи изаћи пред сваког а да не мњаш боје.“

Плутарх.

БИБЛИЈОГРАФИЈА.

Метода Тусен-Лангенштајтова. 28. Писмо. Настава за темељно учење мађарског језика, од Адолфа Родера. Издање књижаре М. Каракашевића у Сомбору.

Говор, намењен хиљадугодишњици славенских апостола Кирила и Метода, 6. Априла 1885. Од Уроша Милутиновића, протопресвитера Митровачког. Издање „српске грађанске читаонице у Митровици“. Брзотиском К. Трумића у Митровици. Стр. 24.

Извештај о стању и раду Панчевачке српске црквене православне општине за годину 1884. Подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 5 Мај 1885. Панчево 1885. Штампарија браће Јовановића.

Шта да се ради. Роман Н. Ј. Чернишевског. Превод с руског. I. Смедерево. Издање књижаре Коште Т. Наумовића 1885. Стр. 184. Цена 1 дин. 50 пр.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

7. 7. 7. Претилату је примила наша администрација а што се тиче оног другог, ту: ми рекли ми и одрекли!